

UDK: 81'373.21(497.13 Split)“.../17“(091)

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 22. 5. 2008.

Prihvaćeno: 15. 6. 2008.

TOPONIMI ROMANSKOGA PORIJEKLA NA SPLITSKOM POLUOTOKU

Ana KODRIĆ, diplomant
dr. sc. Marina MARASOVIĆ-ALUJEVIĆ, docent
Filozofski fakultet u Splitu
Odsjek za talijanski jezik i književnost

Sažetak: *Bogata kulturna baština grada Splita svjedoči o dugom povijesnom razvitku najvećega dalmatinskog grada, ne samo spomenicima graditeljstva i umjetnosti nego i drugim svjedočanstvima kulturnoga razvitka, među koje spada i lingvističko nasljeđe. U svom prilogu autorice raspravljaju o toponimiji Splita i njegova gradskog područja rasprostranjenog na prirodnom poluotoku, obrađujući nazive mjesta romanskoga podrijetla, a u sklopu opsežnijega istraživačkog projekta.*

U prvom dijelu priloga iznosi se kratak povijesni pregled razvitka u kojem se romanski jezični utjecaji razmatraju tijekom sva tri osnovna razdoblja: stari vijek, od grčke kolonizacije i rimske urbanizacije, srednji vijek, kada je palača cara Dioklecijana transformirana u grad Split, koji postaje važnom jadranskom autonomnom komunom, i novi vijek, kada romanski utjecaji prodiru kroz četiristoljetnu venecijansku upravu u Dalmaciji.

U drugom dijelu rada topografskim se redosljedom, od zapada prema istoku, navode toponimi romanskoga podrijetla počevši od brda Marjan, koje sa zapada nadvisuje splitski poluotok, sve do rijeke Žrnovnice.

Treći dio obrađuje toponime po tipu nastanka, među kojima su u Splitu posebno brojni oni sanktoremski, nastali po imenima brojnih svetaca, zatim antropotoponimi, oblikovani po imenima osoba, fitotoponimi i zootoponimi, koji odražavaju bogatstvo biljnoga i životinjskog svijeta na Splitskom poluotoku, te geotoponimi i petrotoponimi, nastali po prirodnim osobinama područja.

Ključne riječi: *toponimi, romanizmi, Splitski poluotok, geografski pregled, toponimi po tipu nastanka*

Uvod

Grad Split poznat je, uz ostalo, i po bogatstvu svoje kulturne baštine, u kojem se ističe graditeljsko i likovno nasljeđe, odavna prepoznato ne samo u nacionalnim nego i u svjetskim okvirima. Nisu međutim zanemarive ni druge vrste baštine, koje su, kao i ona graditeljsko-likovna, također rezultat posebnosti dugoga povijesnog razvitka i geografskih osobitosti na tom prostoru. Među njima je također odavno prepoznata i lingvistička sastavnica, koja je isto tako odavna proučena, osobito od istraživača koji su proučavali toponimiju Splita i Splitskog poluotoka, posebno zapazivši romanizme, koji su utjecali na pojavu imena mjesta u dugom, dvotisućljetnom razvitku ovoga kraja. Romanizmi su i značajna sastavnica istraživanja i obrade cjelovite toponimije Splitskog poluotoka kao teme posebnoga istraživačkog projekta¹.

Ovdje se objavljuje sažeta građa o splitskim toponimima romanskog podrijetla, tj. nazivima pojedinih gradskih četvrti i mikrolokaliteta². S njima će se prikazati prepoznatljivi romanski jezični elementi kao posljedica višestoljetnih dodira hrvatskoga jezika s romanskim idiomima.

Područje obrade gradska je aglomeracija na području Splitskog poluotoka, od rta Marjana na zapadu i ušća rijeke Jadro na sjeverozapadu do Stobreča, tj. ušća rijeke Žrnovnice na istoku.

Vrijeme obrade razdoblje je od nastanka prvih antičkih naselja na prostoru današnjega Splita, preko srednjega vijeka, tj. vremena formiranja grada Splita naseljenjem Dioklecijanove palače početkom 7. stoljeća, pa sve do danas. Rani je srednji vijek bio doba dolaska Slavena, među kojima su najvažniji etnički sloj činili Hrvati, koji su se na ovom području naselili već u 8. stoljeću, bitno pridonijevši etničkoj slici i zamijenivši neke romanske toponime slavenskim nazivima.

Romanizme je na splitskom području najviše proučavao P. Skok (Skok, 1952., 19-36), na čija su se istraživanja oslanjali i drugi istraživači osvjetlivši pojedine segmente onomastičke građe navedenog prostora. U ovom su radu skupljeni podaci za osamdesetak toponima, koji će biti

¹ Projekt „Romanizmi u onomastici grada Splita“ br. 24424408200807, voditeljica M. Marasović-Alujević

² Rad se temelji i na rezultatima istraživanja vezanih uz diplomski rad A. Kodrić; mentorica M. Marasović-Alujević

ubicirani, navest će se njihove varijante zabilježene u pisanim dokumentima te će se analizirati njihovo etimološko značenje i uočene fonološke i morfološke promjene. Neće biti analizirane glasovne promjene u svim pronađenim pisanim varijantama nekog toponima nego će se uzeti u obzir samo one potvrđene kao točne te prva zabilježena i konačna današnja varijanta.

U prvom dijelu rada kronološki se obrađuje povijesni slijed naseljavanja poluotoka, stvaranja grada Splita i nastajanja toponima. Drugi dio donosi popis romanskih toponima zemljopisnim redosljedom počevši od rta Marjana prema Kaštelanskom zaljevu i Stobreču (koji je ostao izvan naše obrade), uključujući gradsku aglomeraciju i splitsko polje u istočnim predjelima. U zadnjem se dijelu iznosi pregled toponima po kategorijama, određenima prema tipu imenovanja – sanktoremski toponimi, fitotoponimi, antropotoponimi, zootoponimi, petrotoponimi, hidrotoponimi.

1. Povijesni pregled

Grci s otoka Visa, matične im kolonije na istočnom Jadranu (*Issa*), s početka 4. stoljeća prije Krista, osnovali su u 3. stoljeću nekolicinu naselja na najpogodnijim mjestima srednjega dalmatinskog primorja. U ranijoj se historiografiji smatralo da su otprilike u to doba Isejci osnovali maleno naselje *Aspalathos* na poluotoku koji s jugoistoka zatvara Salonitanski (danas Kaštelanski) zaljev (Novak, 1957., 13-29), a u uvali koja se uvukla između poluotočića Sustipana i rta Bačvica. Nije utvrđeno kada je nastalo to naselje, za koje se nalazila potvrda u jednom helenističkom grobu s unutarnje strane južnoga zida Dioklecijanove palače, koju nova istraživanja dovode u pitanje (Marasović, T., 1995., 37-38).

U starijoj literaturi uzimao se grčki naziv *Aspalato* kao izvorni i s time u vezi zaključci da je postojalo grčko predrimsko naselje *Aspalathos*. Smatralo se da grčki naziv *Aspalathos* dolazi od riječi *aspalathos*, što znači trnovita, žbunasta biljka (Petrić, 1984., 88), ili, prema Skoku, trnovita brnistra, *Cytisus spinosus*. Drugi su smatrali da je to vjerojatno *Genista horrida*, kojoj je vrlo slična *Genista acanthoclada*, u Dalmaciji zvana brnistra, što i danas prekriva obalu oko Splita, pa se smatralo vjerojatnim da su isejski Grci, iskrcavši se na obalu u današnjoj splitskoj luci i naišavši na dotičnu biljku, nazvali to mjesto prema njoj.

Prema Skoku, iz Aspalathosa se slavenskom likvidnom metatezom razvio Splet, ikavski Split, vjerojatno na osnovi latinskoga lokativa Spal-eti > Speleti, gdje prema metafoniji naglašeno /a/ prelazi u /e/ ili /i/ zbog dugoga /i/ na kraju (Skok, 1952., 24).

U novije se doba tome problemu prilazi kritičnije i s oslonom na sigurna vrela. Prvo je sigurno svjedočanstvo o postojanju naselja na mjestu današnjega Splita *Tabula Peutingeriana*, srednjovjekovni peris izvorne karte svijeta iz kasnoantičkoga doba, na kojoj je naznačeno naselje *Spalatum*, a nema podataka o Dioklecijanovoj palači (Novak, 1978., 16). Na temelju njega zaključeno je da je *Spalatum* izvorni naziv, a *Aspalathos* grčki prijevod latinskoga toponima. Tome u prilog ide toponim *Spalacijuni* ili *Spalaćuni* kao današnji naziv predjela na zapadnom dijelu Bačvica, iznad kolodvora (Jelić-Bulić-Rutar, 1894., 44-45). Bio bi to relikv iz prvobitnoga naziva nekadašnjeg naselja, nastao iz deminutiva *Spalazulu* disimilacijom $l - l > l - n$.

Ime Splita javlja se dakle u raznim morfološkim varijantama – „a *Spalato* ad Dianam”, „in villa sua *Spalato* ili ‘*Aspalato*’”, „*Spalatum*, *Spalathron*”, „*Aspalathon*”, „*spalatensis civitas*”, „in civitate *Spalati*”, *Spljet* i na kraju Split (Novak, 1978., 17).

U raspravi o etimologiji imena grada ne smije se zanemariti ni staro tumačenje, koje se ponegdje i danas vrednuje, a prema kojem bi izvor imena *Spalatum* bio bi čak u riječi za carsku palaču, *palatio* ili *palatium*, iz koje se razvio grad, prema čemu bi *Spalatum* bio sintagma riječi *Spatiosum palatium*, tj. „prostrana palača” (Toma Arhiđakon, 2003., 19, bilj. 9). Etimologija imena Splita nije dakle riješena, o čemu svjedoče i drugi prijedlozi, koji se ne smiju zanemariti (Pera, 1979., 25).

Rani srednji vijek na Splitskom poluotoku započinje padom Salone početkom ili sredinom 7. stoljeća, a za gornju granicu uzima se stvaranje autonomne komune na samom početku 12. stoljeća (Marasović, T., 1983., 1997., 44-47). Split se dakle kao ranosrednjovjekovni grad rodio kad su palaču naselili Salonitanci iz porušene Salone, koju napuštaju pred naletom ratobornih Avara i Slavena sredinom 7. st. Kad su se Avari povukli, Hrvati su naselili okolicu, infiltrirajući se postupno i u sam grad. U takvu susjedstvu i romanski starosjedioci dolaze u bliži dodir s hrvatskim plemenima, olakšavajući ulazak slavenskoga etničkog elementa u grad. Razumljivo je da je takav razvitak ostavio i u lingvistici svoje jake tragove.

Početkom 12. st. grad Split dobiva novi status autonomne komune podređene samo hrvatsko-ugarskom kralju, ali vrlo samostalne po svom

upravno-političkom i ekonomskom položaju. Taj je položaj pozitivno utjecao na kulturni, gospodarski i graditeljski razvoj grada te je 13. stoljeće bilo zlatno doba ekonomskoga i kulturnog života Splita. Grad je tada brojio oko pet tisuća stanovnika, još se uvijek nalazio unutar zidina Palače, ali postupno je razvijao i svoje zapadno predgrađe oko predromaničke crkve sv. Lovre (na mjestu današnjega Narodnog trga). Razvoj Splita u srednjem vijeku obilježen je prenamjenom antičkih građevina, tj. njihovom upotrebom u nove svrhe, novom gradnjom unutar same Palače, izgradnjom zapadnih predgrađa uz Palaču i izoliranih crkvenih građevina u Splitskom polju.

U 14. stoljeću predgrađe prerasta u dio grada, opasan čvrstim zidovima, za razliku od prethodnoga razdoblja kad ga je branio suhozid, i u organizaciji postaje ravnopravnim sa starom jezgrom unutar Palače. Srednjovjekovni Split tada se dijeli u gradske četvrti nazvane po istaknutim gradskim crkvama: četvrt sv. Dujma (južni dio Dioklecijanove palače), četvrt sv. Martina ili sv. Petra (sjeverni dio Palače), četvrt sv. Klare ili sv. Mihovila (južni dio Novog grada), četvrt sv. Marije ili Sv. Duha (sjeverni dio Novog grada) /Petrić, 1989., 272/.

Ekonomski prosperitet iz razdoblja slobodne komune zadržao se i u prva dva stoljeća mletačke uprave, koja je započela 1420. te se prijelaz 15. u 16. stoljeće smatra drugim zlatnim dobom grada Splita. Usporedo s tim, nastavljao se i kulturni razvitak, koji upravo u 15. st. kulminira pojavom splitskih humanista, literata, umjetnika i graditelja. Broj stanovnika raste na 10.000 jer su se u gradska predgrađa sklonile izbjeglice pred Turcima iz Bosne, Hercegovine i Dalmatinske zagore. Tako nastaju splitska težačka predgrađa, od kojih je jedno predgrađe, sv. Roka, na istočnoj strani grada (današnji Lučac), a drugo predgrađe, sv. Križa, na zapadnoj strani grada (današnji Veli Varoš).

U doba velikoga Kandijskog rata, rata protiv Turaka, u drugoj polovici 17. stoljeća, naseljena su i druga dva težačka predgrađa: Dobri i Manuš. Predgrađa su međutim tek u 19. st. dobila imena varoši. Naime, u 15., 16. i dobrim dijelom u 17. st. nazivaju se talijanski *borgo*, hrvatski *zagrađe*. To hrvatsko ime nalazimo u 16. st. u matrikuli bratovštine sv. Križa kao *zagradgie*. U 18. st. Veli se Varoš još uvijek naziva Velo Zagrađe te poslije Varoš sv. Frane. U vizitaciji nadbiskupa Cosmija (1682.) aglomeracija na istočnoj strani grada spominje se kao predgrađe Lučac („in suburbio uocato *Luzaz*”), ali i kao predgrađe sv. Dominika „suburbium S. Dominici” (Novak, 1978., 1615).

Četiri glavne grupacije *Veloga Varoša* nastale su oko crkava zapadno od Dioklecijanove palače, od kojih je najznačajnije bilo ono uz staru crkvu sv. Križa, sasvim porušenu prilikom gradnje zapadnih baroknih bedema i brisanog prostora oko fortifikacija (Marasović, Oreb, 1976./77., 81). Ime Veli Varoš dobilo je jer je bilo najveće splitsko prigradsko naselje.

Skok navodi toponim *Karala* kao rani romanski toponim koji nije potvrđen u spisima. To je položaj u konfinu Velog Varoša, a naziv očito potječe od latinske riječi *carraria* (kolni put, kolnik) te je nastao poznatom disimilacijom $r - r > r - l$ (Skok, 1952., 35).

Predgrađe *Lučac* formiralo se u srednjem vijeku, a njegov intenzivniji razvoj počinje od 15. st. Smješteno je istočno od gradskih utvrđenja, tj. nešto sjevernije od stare crkve sv. Petra (Marasović, Oreb, 1976./77., 81), a njegov približno točan smještaj ucrtan je na Santinijevoj karti iz druge polovice 17. st. Neki autori smatrali su da je današnje ime toga predgrađa hrvatski prijevod romanskoga naziva³ koji se u povijesnim vrelima spominje kao *Arcutium* ili *Arcuzum*. Godine 1226. Splitska Rada zavještava samostanu sv. Stjepana jednu zemlju „koja je kraj lukova” (*iuxta arcus*) / CD III, 260/, a 1250. Marija, žena Gaudijeva, ostavlja kanonicima crkve sv. Dujma uz ostalo i jednu zemlju „kod lukova” (*ad arcus*) / CD IV, 428/.

Hrvatski naziv za taj dio Splita javlja se u reambulaciji dobara splitskih nadbiskupa iz 1397. godine, gdje stoji da se *Arcuzum* zove hrvatski Lučac, „in Arcuzo ubi slavice dicitur *na Luzaz*” (Marasović-Alujević, 2008.), te se u Cosmijevoj vizitaciji iz 1682./83. spominje „in suburbio vocato *Luzaz*” (ibid.) U traženju podrijetla toga toponima P. Petrić identificirao je prirodni greben na Lučcu te protumačio taj naziv kao „mali luk” (Petrić, 1983.).

Potvrdu takvu etimološkom objašnjenju dala je M. Marasović-Alujević, upozorivši da najbliži topografski primjer s lingvističkom analogijom nalazimo u toponimu Luko iznad Kaštel Sućurca, koji ima drukčiji romanski naziv, *Vipera*, za isti topografski oblik (Marasović-Alujević, 2008.). To navodi na pretpostavku da je semantička veza s prirodnim oblikom luka nastala u hrvatskom jeziku, što potvrđuju i drugi kaštelanski primjeri, gdje se prirodni greben u samom naselju Kaštel Sućurca također zove Lučac (Marasović-Alujević, ibid.).

³ G. Novak, *Povjest Splita II*, 877; P. Skok, 1952., 31; Marasović, Oreb, 1976./77., 81.

Nadalje, zbog postojanja brojnih toponima prirodnih oznaka koji bi bili lako prevodivi na hrvatski a do prijevoda nije došlo (Poljud, Špinut, Lovret, Bol) te maloga broja onih kod kojih je izričekom navedena i hrvatska verzija (Lučac, Trstenik, Plokite), moglo bi se u pravilu smatrati da se u ispravama s uobičajenim izričajem *quod slavice dicitur* obično radi o hrvatskim izvornicima i latinskim prijevodima (Marasović-Alujević, Vuković, 2008.).

Predgrađe **Dobri** nalazi se sjeverno od same Palače. Ime je dobilo po bunaru koji je obilovao dobrom vodom za napajanje ljudi i stoke⁴. U povijesnim vrelima znatno su oskudniji podaci o nazivu predgrađa **Manuš**, koje je nastalo sjeveroistočno od Palače. Navodno je toponim predrimskog podrijetla, možda prema imenu naroda Manii (Skok, 1952., 41).

U 16. i 17. st. dolazi do postupnoga razvoja obrambenog sustava izgradnjom pojedinih bastiona na zapadnoj strani Palače, da bi se grad u 17. stoljeću, u vrijeme Kandijskoga rata, opasao od jugozapadnoga do jugoistočnog dijela luke zvjezdolikim okvirom od pet radialno postavljenih bastiona ispunjenih zemljom /*tzv. terrapienati*/ (Marasović, Oreb, 1976./77., 82), povezanih krilnim zidinama ili kortinama, koje su stari Splicićani nazivali *tercerama* (slika 1). Bastioni su službeno imali više alternativnih naziva, a svaki je imao i naziv nekog sveca zaštitnika: Sv. Ante ili Šperun sjeverno od crkve sv. Frane, Sv. Marina nazvan još i Priuli ili

⁴ Po nekim izvorima, bunar se nalazio pred današnjim kazalištem (Kečkemet, 3. veljače 1986.), dok se prema tvrdnjama Ivana Jakaše taj neki bunar nalazio u dvoru obitelji Ferić-Strigo-Bavčević te je s godinama zatrpan. S obzirom na okolnost da je cijeli predio Dobri nad vodom te da je bilo više bunara s pitkom vodom, nije neobično da mnogi smatraju kako je upravo njihov bunar *Pozzobon*. Naime, taj se bunar tako zvao na talijanskom, a prema njemu i samo naselje *Pozzobon*, tj. hrvatski Dobri bunar ili Dobri zdenac, poslije skraćeno Dobri. Naziv se prvi put spominje 1493. u oporuci splitskoga plemića Ivana (Janka) de Albertisa kao *Pozzobon*, a uz ovu talijansku varijantu poslije nalazimo i latinsku *Puteus bonus* i hrvatsku Dobri zdenac (Jelaska, 2001., 147). Hrvatski naziv Dobri vrlo je vjerojatno dakle prijevod izvornoga romanskog naziva. Takvu zaključku ide u prilog okolnost što je romanski toponim *Pozzobon* jedna riječ, tj. složenica, pisana s velikim početnim slovom, a zabilježena je prije hrvatske varijante i njezina poslije doslovna latinskog prijevoda, dok je hrvatska prvotna inačica dvoleksemini izraz Dobri bunar, naknadno skraćen u Dobri. Obratan postupak, tj. pojavu izvornoga hrvatskog toponima, nalazimo u nazivu predjela Smrdečac, koji u romanskoj varijanti, tj. latinskom prijevodu glasi *aquas fetidas* (Farlati III, 339) ili *puteum fetidum* (Jireček, I, 62, Sm V, 155, *Starine* XXV, 155) te je sastavljen od dviju riječi pisanih malim slovima.

Bašćun kod Kazališta, Sv. Jerolim ili Cornaro po generalnom providuru Cornaru kraj stare bolnice, Sv. Ana ili Contarini kraj Opće gimnazije i Sv. Juraj, tj. Sv. Petar ili Kapucinski kraj stare biskupove palače, istočno od lazareta (Petrić, 1989., 272).

Naziv *Šperun* odnosi se na oblik zapadnoga polubastiona, koji je na jugozapadu zatvarao obrambeni zid Splita što slični na pramac broda te je i porijeklo naziva venecijanska riječ *speron*, kljun broda. Naziv je nastao zatvaranjem vokala /o/ u /u/ te promjenom **sp** > **šp** (Marasović-Alujević, 2006., 555-561).

Izvor naziva *Bašćun* talijanska je riječ *bastione*, od francuskoga *bastillon*; naziv je nastao zatvaranjem vokala /o/ u /u/ te palatalizacijom grupe /ty/ u /ć/ pa jednačenjem po mjestu tvorbe /s/ u /š/.

Mnogi toponimi s područja povijesne jezgre Splita poznati su iz povijesnih vrela, a neki među njima ostali su do danas sačuvani u imenima ulica ili položaja (Marasović-Alujević, Vuković, 2008.).

Ripa maris naziv je koji je označivao nekadašnji položaj uz samu morsku obalu, gdje se nalazila najsjevernija uvala splitske luke. U povijesnim se vrelima spominje *ripa maris* ili *rivum* kao oznaka crkve sv. Mihovila, sagrađene u ranom srednjem vijeku izvan zapadnoga zida Dioklecijanove palače. Kasniji nazivi *platea olitaria* ili *platea herbarum* odražavaju promijenjeno topografsko stanje kada je zasuta morska uvala a na tom prostoru oblikovan *Voćni trg*.

Fenestris je srednjovjekovni naziv za položaj u jugoistočnom dijelu Palače, koji se u vrelima javlja kao oznaka crkava sv. Andrije i sv. Anasztazije. Istraživači Palače ne mogu sa sigurnošću ubicirati ovaj položaj, jer je po nekima to bilo južno pročelje (Marasović-Alujević, Vuković, 2008.), znakovito po nizu lučnih otvora, a po drugima prostor oko svjetlika, gdje je prodiralo svjetlo u supstrukcije Dioklecijanova stana (Bužančić, 2003., 173-185). Prva se pretpostavka čini vjerojatnijom jer se takvo arhitektonsko obilježje moglo odnositi ne samo na pročelje Palače nego i na širu zonu grada iza pročelja (Marasović-Alujević, Vuković, 2008.). Naziv je nastao iz ablativnog oblika imenice *fenestrae* (prozori) s prijedlogom *de* ili *in*.

Toponim *Sdoria* spominje se kao oznaka srednjovjekovnih crkava sv. Marije i sv. Nikole na nekadašnjem prostoru konzistorijalne dvorane splitske nadbiskupije u prostoru nekadašnje Dioklecijanove blagovaonice (triklinija), po kojoj je i nastao toponim. Spomenute su crkve tada po tom

mjestu dobile oznaku *de Sdorium, de Sdoria*. Sam naziv *sdoria* bio bi sinonim riječi sinagoga, s tim da je *sdorium* izvedenica imenice *consistorium*, koja je prelaskom u kasnolatinski izgubila prvi dio riječi *consistorium* > *storium* > *sdorium* (Rismondo, 1977., 176-177; Marasović-Alujević, Vuković, 2008.).

Pistura je danas područje zapadno od sjeverozapadne kule Dioklecijanove palače. Postoje različita objašnjenja etimologije Pisture. Jedno je tumačenje podrijetla položajem *sporednog ulaza* u grad, koji je nastao od riječi *posterus*, sa značenjem „onaj koji dolazi poslije”, a označavajući mala, sporedna vrata na zidovima, kulama i dvorcima, koja su vodila u grad. Splitski toponim potvrđuje ovo objašnjenje jer se u Statutu grada spominju s istom oznakom i „vrata Pisture”, gradska vrata na tom predjelu, neposredno zapadno od Palače, kao sporedni ulaz u grad te jedan gradski trg, *Pistorium*. Naziv prvi put nalazimo 1222. g. kao oznaku ženskoga benediktinskog samostana, *monasterium Sancti Benedicti in Postures*, koji se nalazio neposredno sjeverno od zida Dioklecijanove palače, između Sjevernih vrata i sjeverozapadne kule. Taj najraniji naziv poslužio je Novaku za tumačenje postanka toponima kao složenog imena od prijedloga *post* (poslije, iza) i *turris* (kula). Kasniji nazivi pokazuju postupno preoblikovanje istoga toponima. Godine 1234. spominje se zemlja crkve sv. Ivana *de Posturio*, a 1359. nalazimo *porta pisturae*. Upravo je ta varijanta, do koje je došlo prelaskom vokala /o/ u /i/, navela Skoka na pogrešan zaključak da naziv dolazi od latinske riječi *pistorium*, što znači pekarna, a i na pogrešnu ubikaciju toga gradskog predjela u Lovretu, što je više stotina metara sjevernije od stvarnog položaja Pisture (Skok, 1952., 29)⁵.

Novi vijek, nove gradske četvrti

Grad se uz bogatu trgovinu razvijao i širio doseljenjem sve većeg broja stanovnika iz okolice, a godine 1914. izrađen je i prvi urbanistički plan grada Splita. Urbani razvitak odrazio se na promjene u povijesnom

⁵ Dubrovački istraživač Lukša Beritić objašnjava podrijetlo toponima kao zgrađe jer je smatrao da je naziv nastao spajanjem prijedloga *post* i imenice *terra*. Ivo Babić uočava pak naziv *posterrula* i zaključuje da deminutivni oblik odražava u Dalmaciji česte tzv. „zemljice”, lastve ili lastvice (*terrulae sive ripellae*).

središtu, izgradnji novih dijelova, rastu predgrađa, početku industrije, uređenju i izgradnji luke, prometnica i infrastrukture. Planom je bio predviđen razvitak stambenoga dijela grada na području oko gradske luke i prema sjeveru, u pravcu Poljuda, a smještaj industrije bio je predviđen na području Lore, Brodarice, Stinica i uz obalu Kaštelanskog zaljeva (Muljačić, 1958.).

Već u prvoj polovici prošloga stoljeća Split, kao najveći lučki grad tadašnje države, izlazi iz svojih povijesnih okvira grada i širi se na nove prostore, prije toga poznate samo po toponimima kojima su bila označena polja splitskih težaka: Špinut, Glavičine, Plokite, Sućidar, Gripe i Škrape – Lokve. Prostornim planom iz 1969. godine otvoren je put daljem širenju prema istoku i izgradnji tzv. Splita III, od predjela Škrape – Lokve do područja Lovrinca. Zasluga je gradskih planera što su i u novim prostornim i arhitektonskim rješenjima sačuvana imena prvobitnih toponima. Duga prošlost grada ostala je tako sačuvana u nazivima pojedinih gradskih četvrti, predjela, ulica ili drugih prostora.

Skok navodi da u toponomastici Splita nalazimo četiri sloja predslavenskih toponima: mediteranski, grčki, rimski i rani romanski (Skok, 1952., 19). Grčki sloj, ostaje međutim upitan s obzirom na, kako je već navedeno, dvojbe oko imena Aspalathos kao izvornoga naziva ili pak grčkog prijevoda rimskog toponima. Doselivši se na ove prostore, slavensko je stanovništvo prihvatilo mnoge predslavenske toponime, prevevši neke ekvivalentnim hrvatskim varijantama, a u nekim su slučajevima područja preimenovali novim hrvatskim nazivljem.

Već u 11. st. nalazimo u splitskim dokumentima za obradive čestice hrvatske toponime, i to u svim dijelovima splitskoga teritorija, od Velog Varoša do Sirobuje i Stobreča uz morsku obalu. Prateći razmjeseštaj rimskih, romanskih i slavenskih toponima, možemo zaključiti da su, za razliku od splitskih predjela, bliže današnjem centru grada oni kojima nazivi potječu još iz antičkih razdoblja, a jugozapadnim i sjeveroistočnim predjelima novoga Splita nazivi slavenskoga i hrvatskog podrijetla. To dokazuje da je nekadašnji *ager salonitanus* ubrzo nakon avarsko-slavenske najezde naselilo i upotrebljavalo hrvatsko stanovništvo, davši tim predjelima imena izrazito slavenskoga etničkog sustava. Predjeli o kojima je riječ jesu Brda, Ravne njive, Kocunar, Neslanovac, Pujanke, Smokovik, Mejaši, potom Visoka, Dragovode, Kila i druga.

Za sve te predjele možemo pronaći pisane tragove, i to tako da je sve prevodivo hrvatsko nazivlje zabilježeno od notara u srednjovjekovnoj latinštini, dok su neprevodivi hrvatski toponimi napisani latinskim grafijskim sustavom. Također, valja napomenuti da su polja nosila nazive prije nego su se naglom urbanizacijom u 20. stoljeću izgradile nove četvrti te da današnji nazivi ne označuju nužno iste predjele pod tim imenima kojima su se prije nazivala polja splitskih težaka.

2. Topografski pregled

Ime Marjan, naziv najznačajnije i najpoznatije uzvisine koja nadvisuje zapadnu stranu Splitskoga poluotoka, prvi je put zabilježeno u oporuci splitskog priora Petra⁶. Tu se Marjan spominje pod nazivom *Marulianus: Voleo et iubeo ut de ecclesia s. Joaniis teram unam uti dicitur a Maruliano quam emi ab aunculo pro solidis quindecim...* Nadalje, u dokumentu Prestancija Basamurina iz 1119. godine spominje se jedna zemlja *in Murnano* (Novak, 1924.-25.). Naziv za Marjan javlja se međutim i u drugim oblicima, kao *Murmiano* (vjerojatno treba biti *Murniano*), *Marnano*, *Mernan*, *Merlano*, *Mergnan* i *Mergnianum*. P. Skok izvodi toponim iz predijalnog imena *Marinianum*, tj. od „fundus *Marinianum*”, posjeda nekoga Marinianusa, antičkog stanovnika Salone ili Aspalathosa na južnim obroncima Marjana (Skok, 1950., 19).

Slavenski je etnik, sasvim logično, pogrešno razumio rimski predijalni toponim, budući da je taj izgubio svoje prvotno značenje. Tako ime *Marinianum* nije više značilo jedino posjed Marinianusa (Marinusa) nego predio gdje je poslije bilo više vlasnika, a budući da predijalno ime više nije označivalo vlasništvo, ono se pojavljivalo u različitim pa i iskrivljenim oblicima.

Domaći stanovnici, poglavito Varošani, donedavno su se koristili varijantom *Mrjan*, pa čak i *Merjan*. Skup glasova *-er-* u *Merjan*, tj. *-ar-* u današnjoj varijanti *Marjan*, predstavlja sonantno *r*, a suglasnik *j* raz-

⁶ Oporuku je obradio M. Horvat: Oporuka priora Petra, *RAD JA*, 283, Zagreb 1951., 119-174. U novijoj hrvatskoj historiografiji smatra se krivotvorinom, ali to ne znači da su za onomastiku bezvrijedni podaci koje ona donosi. Prior Petar epigrafički je dokazan natpisom na sarkofagu u peripteru Dioklecijanova mauzoleja (splitske katedrale), a u historiografiji umjetnosti različito je datiran, između kraja 8. i 11. stoljeća.

vio se iz **lj**. Obje pojave odgovaraju splitskom čakavskom govoru, jer bi štokavski oblik naime glasio Mrljan. Fonem **lj** morao je nastati disimilacijom $nj - n > lj - n$. Skok navodi kako je dočetak latinski sufix -anus, koji u svim romanskim zemljama dolazi na rimska gentilna imena koja završavaju sufixom -ius (Skok, 1952., 22).

U prošlosti su se južni, plodni obronci brda nazivali drukčije negoli sama gorska kosa. Tako se u kronici splitskog kroničara Tome Arhiđakona navodi za Marjan naziv *Mons Kyrieleison* (Toma Arhiđakon, 1894., 61), koji je brdo dobilo prema obrednim ceremonijama što su se obavljale u dane blagoslova njegovih polja, kada su se pjevale litanije. U Splitskom statutu (1878., 175-176) nalazimo i drugi naziv, koji je danas u potpunosti iščeznuo – *mons Seranda* ili samo *Seranda* (*Saranda*) i *Serra*, koji se spominje u doba zidanja crkvice sv. Nikole (Sv. Nikola *de Serra*) godine 1219. Taj je naziv Marjan dobio zbog toga što je na njemu bila zabranjena sječa drva i ispaša stoke te je u prenesenom smislu bio zatvoren, što objašnjava nazive *Seranda* i *Serra*, koji vuku podrijetlo od talijanskoga glagola *serrare* (zatvoriti) /Rossi, 1989., 12/.

Splitski poluotok bio je važan Saloni prvenstveno zbog polja (agera), koje je bilo osnova poljoprivrednih aktivnosti stanovništva Salone, ali također i kao najvažniji prirodni zaklon salonitanske luke, čiji je ulaz označivao rt Marjana, na kojemu se nalazio Dijanin hram, građevina od sedam metara dužine ucrtana u Peutingerovoj karti (Marasović, Oreb, 1976./77., 78). Lokalitet je na Peutingerovoj karti zabilježen kao *ad Dianam*, a danas se rt Marjana naziva **Rt** ili **Punta sv. Jure**, po ranosrednjovjekovnoj crkvi sv. Jure, izgrađenoj u neposrednoj blizini ostataka antičke građevine (Marasović, J., Marasović, T., Marasović, M., 1996.). Koliko je Marjan nekad bio zaštićen, vidi se ne samo po već spomenutom nazivu *Seranda* nego upravo i po ostacima hrama božice Dijane, koja je zaštitnica šuma i jelena.

Petrada je predio odmah sjeverno od Rta sv. Jure, a naziv je dobio po jednom kamenolomu iz vremena gradnje lukobrana. Potječe od talijanske riječi *pietra* odnosno latinskog *petra(m)* /kamen/.

Dalje na sjever uvala je i predio **Bene**, srednjovjekovni arheološki lokalitet na Marjanu. Crkva sv. Benedikta spominje se u registru notara iz Gubbija (Rismondo, 1965., 5 - 64), a na Calergijevoj karti Splita i okolice iz 1675. označena je pod posebnim brojem pod nazivom *Vestigie d una*

chiesa distrutta di San Benedetto te je točno ucrtan njezin položaj kraj uvale Bene. Ime lokaliteta toponim je nastao od hipokoristika hrvatskoga imena Benedikt, od latinskoga *Benedictus*. Toponim pripada čestom tipu imena u kojima se izgubio prefiks *sanctus*, koji je nosila većina imena mjesta što potječu od ranosrednjovjekovnih hagionima (Marasović-Alujević, M., Marasović, T., 2005., 149-162).

Lubinski (ili nekoć **Lubinji porat**) uvala je pjeskovita dna u kojoj su se do početka II. svjetskog rata mrijestili i lovili lubini te joj otud i ime. Čestica Lubinski ili Lubinji analogni je hrvatski pridjev u jednini, a u obradu romanizama uključujemo ga zbog riječi *porat*, koja potječe od latinskoga *portu(m)* te je nastala otpadanjem finalnog vokala i metatezom *porta* – *porat*.

Pod sjevernim padinama Marjana, uz morsku obalu do Poljuda nalazi se predio **Spinut** ili, kako Splitsani često izgovaraju, **Špinut**. Naziv dolazi od latinske riječi *spina*, u značenju trn, drača, tj. *spinutum*, trnjak, dračevac, naznačujući da se na tom području očito nalazila bujna vegetacija trnove drače. Spinut se prvi put javlja u spomenutoj oporuci priora Petra te u 11. st. (CD I, 1967., br. 28) u obliku „in *Spinuto*”, zatim g. 1076. „ad *Spinunti ager*”. U Sumpetarskom kartularu iz vremena kralja Zvonimira 1090. toponim nalazimo u obliku „a *Spinuti*” (Novak, Skok, 1952., br. 43), god. 1119. javlja se „in loco qui *Spinunti*” (Novak, 1924.-25.), god. 1229. nalazimo i grafiju „terra de *Spinunco*”, god. 1338. „terra sancte Marie de *Spinunto*”, a u Marulićevoj oporuci iz 1501. „in *Spinuto*” i „terren in *Spinut*”. Skok navodi da je prvotni oblik toponima glasio *Spinuntum*, ali prema potvrdama *Spinunco* i ako se uzme da je današnji oblik nastao od latinskog lokativa *Spinuti*, vjerojatnije je da su splitski Rimljani govorili *Spinuntium*, gdje je **-un** pred konsonantom **t** poslije zamijenjen našim **u** (Skok, 1952., 39).

Zanimljivo je to što je u jednoj od marjanskih draga na sjevernim padinama Marjana povrh samog Špinuta u živoj tradiciji sačuvan toponim **Dračevac**, koji potječe od riječi drača. Njegovu je pojavu moguće objasniti na dva načina: ili se radi o dva toponima nastala neovisno jedan o drugome koja su označivala dva susjedna i granična predjela obrasla dračom, ili se radi o bilingvizmu za isti predio gdje je Dračevac alternativni naziv za romanski Spinut (Petrić, 1984., 89). Danas se jedan predio na granici Splita i Solina također zove Dračevac, što je izvorni hrvatski toponim.

Sjeverno od Špinuta predio je (i istoimena luka) **Poljud**. Naziv potječe od grčkoga *palos*, latinskog *palus* odnosno talijanskog *palude*, što označava močvarno tlo, jer je to područje oduvijek bilo močvarno i blatnjavo. Toponimi slična značenja (Blato, Blatine) poznati su i u hrvatskoj toponomastici. U Poljudu je poznato i Crno blato, u kojem su stari Splićani od pamtivijeka tražili lijeka reumatizmu, a koje je nestalo u nagloj urbanizaciji, žrtvovano suvremenim potrebama. Najstarije potvrde naziva u mletačkom su obliku „terre de *Paludo*”, Sancta Maria de *Paludo*, potom od 11. do 13. st. u obliku „terre ad *Paludum*”, premda se piše i ispravno latinski „de *Palude*” te se 1370. g. čita s palatalnim lj „in *Pagliude*” (Skok, 1952., 28). Prema Skoku, varijanta *Poljud* nastala je iz *palude* budući da romansko **l** nije bilo identično sa slavenskim velarnim **l**, nego je bilo više palatalno, pa je latinsko **l** zamijenjeno hrvatskim palatalnim **lj** (Skok, 1952., 28).

Lora je predio i uvala istočno od Poljuda, a zapadno od Supavla i Glavičina. Sam naziv prvi se put spominje u ranom srednjem vijeku, 1030. godine, kao „terra de *Calbarola*”, tj. zemljište nekog Calbarole, vjerojatno davnoga rimskog posjednika (CD I, br. 170). Odatle pretpostavka da je prvi dio riječi (Calba) ispušten, iako za to nema povijesne potvrde (Skok, 1952., 27). Očita je međutim promjena konsonantne grupe /lv/ u /lb/, svojstvena romanskom govoru.

Prema Skoku, Lora bi bila latinska izvedenica od pridjeva *calvus* pomoću dva latinska sufiksa, -arius i -alus, sa značenjem *golo*, *ćelavo*, a kojim se označuje teren koji nije obrastao drvećem (Skok, 1952., 27). Za Katića je pak predio *Lagaronum* (danas Glavičine) današnja Lora. Bio bi to toponim grčkog podrijetla koji još nalazimo u varijantama „terra posita ad *Logarone*”, god. 1338. „in *Lagarono*”, a u Marulićevoj oporuci iz 1521. piše se u hrvatskom izgovoru *Logorun*. Skok smatra da je to romanska izvedenica tvorena pomoću sufiksa -one od grčkoga pridjeva *lagarós*, što znači mekan i označuje meko zemljište (Skok, 1952., 42).

Na sjeveru od luke Lora jest **Punta Šila** te bazen Brodogradilišta „Split“, zvan Vela luka. Jedan je od naziva na tom prostoru **Kavalčić**, koji je romanske provenijencije kao deminutiv od riječi kaval /tal. *cavallo*, od latinskog *caballu(m)* sa značenjem *konj*, nastao zbog dominantnoga topografskog obilježja izbočene stijene na rtu/. Slijedi Vrh luka. Tu uvalu vranjički ribari nazivaju **Donji puntin**, susjedni je rt Supaval **Gornji puntin**, a prostor među njima u samoj uvali **Međupunte**. U ovom su

slucaju romanizmi prepoznati u oznaci rta prema talijanskom nazivu *punta*, odnosno u deminutivnom obliku *puntin*, a prema latinskom *puncta(m)* sa značenjem šiljak, vrh.

Supaval ili hrvatski Glavičine, kako se često nazvao jer se nalazio pod brežuljkom Glavičina ili Turska kula, obalni je predio u Splitu uz sjevernu gradsku luku. Nazvan je po srednjovjekovnoj crkvi sv. Pavla koja se spominje već u 12. st., a kojoj ostaci nisu poznati. Toponim je oblikovan dobro poznatim postupkom spajanja dalmatinskoga prefiksa (sut-, sta-) s hrvatskim svetačkim imenom Pavao (Putanec, 1963.).

Pijat ili u množini **Pijati** danas su sjeveroistočni splitski predio od Stinica do Duja. U 13. st. spominjala se tu „terra ad *Pillatum*” ili „in *Pilato*”, što govori o latinskom ili romanskom podrijetlu naziva. *Pilus* na latinskom znači dlaka pa bi prema tomu *pilatum* bio teren obrastao šikarom i sitnom šumom. Znakovita je pojava zamjene latinskoga *l* hrvatskim palatalnim **lj**, čemu u splitskom govoru odgovara **j** (Skok, 1952., 28).

Prema mišljenju P. Petrića, povijesni naziv „ad *Pillatum*” možda je pandan povijesnom nazivu u Kaštelanskom polju *ad Dilattum*, gdje naziv Dilat potječe od latinskih riječi *ad, ille i latum*, što bi bilo „na onoj strani”, a što se može odnositi i na splitski toponim Pijat (Petrić, 1982., 15). Ta bi dva naziva koja se nalaze na suprotnim stranama predjela Brodarica ili Barkanj, pa i mletačko *di la di*, upućivala na zaključak da se radi o romaniziranim nazivima starih hrvatskih toponima koji su drugdje sačuvani kao Priko ili Preko (Petrić, 1982., 15).

Predio između Pijata na zapadu i Brda na istoku, nasuprot Vranjicu, koji su danas zauzeli industrijski pogoni a nekoć je bilo omiljeno izletište Splićana, nosi naziv **Dùje**. Zanimljivo je da naziv Dùje ne potječe od imena solinskoga mučenika sv. Dujma, jer se **/u/** čita s brzim silaznim naglaskom, nego je to toponim romanskoga podrijetla, prema latinskom pluralu srednjeg roda *dolia* od *dolium* (bačva). U dokumentu iz 1338. nalazimo naziv u jednini „lapides qui sunt super vallem de Dula” i „via que vadit ad *Dulam*” (Skok, 1952., 28), a u Marulićevoj oporuci iz 1521. u popisu zemalja nalazimo toponim ubilježen kao „terren a *Duglie*” (Sapunar, 1983.). Kako se u toponimiji Vranjica javlja slična varijanta *Dùlje*, s pravom se zaključuje da je Dùje splitski čakavski izgovor, nastao tako što je, kao i kod toponima Pijati, latinsko **l** zamijenjeno hrvatskim palatalnim **lj**, čemu u splitskom govoru odgovara **j** (Skok, 1952., 28). Taj toponim F. Bulić izvodi iz latin-

skoga imena *Duilius* (Sapunar, 1983.), a neki pogrešno nalaze podrijetlo imena u glagolu „duhati” i „duti” jer navodno u tom području kroz udolinu uvijek s mora piri vjetar (Kečkemet, *SD*, 27. siječnja 1986.).

Kopilica je predio južno od Pijata i Dùja. Ime predjela potječe od jedne kapelice koja se tu nalazila, na putu što vodi u Solin. U Cosmijevoj vizitaciji spominje se kao kapela „In via, que ducit Salonam uocata *Solinsca Copilizza*”, tj. put koji vodi u Solin zvan Solinska kopilica (Petrić, 1987., 138). Naziv potječe od kasnolatinskoga *capella*, što je deminutiv od *cappa*, nekadašnjeg naziva bogomolje u palači franačkih kraljeva u kojoj se pohranjivala kapa (*cappa*) sv. Martina Tourskoga (Sapunar, 1983.), odnosno hrvatskoga izvedenog deminutivnog oblika *kapelica*, koji je narod s vremenom iskrivio. Skok je smatrao da je toponim novijeg datuma jer ga kao toponomastičkog apelativa ne nalazi na čitavom teritoriju našeg jezika (Skok, 1952., 48).

Na južnoj padini Marjana prvi romanski toponim jest izbrežina **Kašjuni**, danas poznatija kao *Bambina glavica*⁷ (nadimak Tomića). Kašjun je dobio naziv po utvrdi na glavici sv. Mihovila, tj. po riječi *castiglione*, od latinskoga izraza *castellum*, u romanskom *castellione(m)*. Kod popisivača zemalja Sv. Benedikta god. 1119. spominje se kao *Castilna* (Novak, 1924.-25.), a onda jezičnim promjenama nastaje *Castelione*, *Casgliuni*, *Kašljun*, *Kašjun* i *Kašjuni*, gdje opažamo zatvaranje vokala /o/ u /u/, potom zamjenu latinskoga **l** hrvatskim palatalnim **lj** i u splitskom govoru **j** te palatalizaciju konsonanta s iz *casgliuni* u š. Taj makrotoponim uključuje brežuljak, dolinu od sjeveroistoka i na sjeverozapadu do „Gospice” (renesansne crkvice Gospe Žalosne iz 1500. kod Calergija upisane kao *Capella della Pietà*) i vododerine *Suspas* (*Sanspas*) te uvalu Kašjuni na zapadu (Petrić, 2003., 86). Drukčije tumačenje, po kojem toponim Kašjuni potječe od nekadašnje crkvice sv. Kasijana, ne čini se uvjerljivim (Kečkemet, *SD*, 1. siječnja 1986.).

Položaj Kašjuni, na današnjoj Bambinoj glavici, nekada se zvao *Kaštilac*. Međutim, taj se naziv danas se odnosi na *Meštrovićev kaštelet*. Predio je nazvan po utvrđenom dvorcu obitelji Capogrosso iz 1513., na kojem se nalazila (na samoj današnjoj cesti) utvrđena kula. Naziv potječe od talijanske riječi *castello*, odnosno latinskoga *castellu(m)*, a nastao je zatvaranjem toničkoga /e/ u /i/, palatalizacijom grupe /sti/ u /št/ i doda-

⁷ Bamba je nadimak splitske obitelji Tomić, koja je na tom prostoru imala svoje posjede.

vanjem hrvatskog sufiksa -ac.⁸ Stari Splitsani današnji položaj Kaštilac nazivali su *Kavanjinovi dvori*.

Istočno od Kašjuna ulazi se Veli potok, koji je u Calergijevoj katastarskoj karti iz 1675. upisan kao *Acqua di Duimovazza*, iz koje se jugoistočno ulazi u predio i uvalu *Dujmovica*, kod današnje Vile Dalmacija. Naziv je nastao također kao supstantivizacija pridjeva pomoću sufiksa -ica. Ime toponima spominje se u popisu zemalja Sv. Benedikta god. 1119. (Novak, 1924.-25.), a potječe od crkve sv. Dujma na Marjanu, navedene u popisu notara iz Gubbija god. 1361.-1366. pod imenom „ecclesia sancti Domnii de Murnano” i „sancti Domni de *Merglano*” (Rismondo, 1965.). Zapadno od predjela Dujmovica spominje se i crkva sv. Bazilija, gdje su pronađeni rukopisi koji navode topografsku oznaku *Marjan* (Marasović, 1994.).

Najviši vrh Marjana, *Telegrin*, koji danas zovu Vidilica, dolazi od talijanske izgovorom iskrivljene riječi *pellegrino* – hodočasnik, od latinskog *peregrinus* (Sapunar, 1983.). Naime, poznato je da je Marjan obilovao crkvicama pa su se oko njegova vrha, Jerolimskih stijena zvanih i Šantine stine, gdje su nekoć živjeli pustinjaci eremiti, obavljale razne vjerske funkcije i hodočašća te je vjerojatno otuda došao naziv Telegrin. Spomenute *Šantine stine* nalaze se pokraj crkvice sv. Jere iz 15. st. Naziv je izveden od talijanske riječi *sante* (Sapunar, 1983.) jer se u procijepu tih stijena nalazi eremitaža u kojoj su asketski živjeli, razmišljali i molili sljedbenici sv. Jerolima, koje su stari Splitsani smatrali svetim ljudima te su stoga i same stijene proglašene svetima.

Slijede rtovi zvani *Podujin kaval* i *Kaval Ježinac*, gdje je riječ kaval romanske provenijencije, nastala od riječi *cavallo*, od latinskog *caballu(m)*, što znači konj, a aludira na izbočene stijene na rtu, te *Copova* (ili *Čopova*) *punta*, gdje je, kao što je već spomenuto, u narodu za rt ostao talijanski naziv *punta*, latinski *puncta(m)*, što znači šiljak, vrh.

Uvala istočno od Copove punte, današnji Zvončac, nazivala se osim Sustipanska uvala još i *Podremetin*, *Poremete* i *Pod Remete*, vjerojatno po obližnjem samostanu na Sustipanu. Naziv dolazi od riječi remeta, što znači pustinjač, a u Dalmaciji je u značenju zvonar, „sakristan”. Kavanjin tu riječ spominje u obliku remet. K nama je došla iz latinskog *erēmīta*, kao izvedenica iz grčke riječi.

⁸ Naziv prvi put nalazimo u dokumentu Zemlje samostana sv. Benedikta iz god. 1119. kao „a *Castilna*... supra mare” (Novak, 1924.-25.).

Grebenasti pošumljeni poluotočić **Sustipan** na jugozapadnom kraju luke imao je veliku ulogu u vjerskom, ekonomskom i kulturnom životu Splita (Marasović, Vrsalović, 1971., 175-208). Kao naziv lokaliteta susrećemo Sustjepan i Sustipan, prvi u dnevnom i znanstvenom tisku, drugi u puku. Vođeni mišlju da za lokalitete valja upotrebljavati nazive sačuvane u puku, fokusiramo se na toponim Sustipan. Sanktoremski je to toponim ikavske varijante imena Stjepan, prema latinskom *Stephanus*, koji reproducira grčki *Stéphanos*, vezan uz nekadašnje istoimeno gradsko groblje, crkvu sv. Stjepana te prethodno benediktinski samostan i ranosrednjovjekovnu opatiju. Radi bliže oznake, opatija je god. 1361. bila zabilježena kao *S. Stephanus de Pino*, a 1397. kao *S. Stephanus de Pinis*. Ona je u ispravama nazivana i *Sanctus Stephanus sub Pinis*, ali i *Sanctus Stephanus Spalatensis* ili *de extra muros Spalati, prope civitatem Spalatum* i sl., prevedeno kao *Sv. Stjepan pod Borovima* ili *od Borova* ili *u Bore* i sl. (Kečkemet, 1994., 9).

Obilje sličnih naziva potvrda je da je poluotočić stoljećima bio pošumljen te da je bio povezan s gradom, jer je samostan bio samo oko kilometar udaljen od gradskih zidina. Toponim Sustipan oblikovan je dobro poznatim refleksom dalmato-romanskoga pridjeva *sanctus* u obliku prefiksa (sut-, sta-) s hrvatskim svetačkim imenom oblikovanim splitskom čakavštinom, dok je navezak *de pino* otpao.

Poluotok Sustipan zatvara uvalu **Baluni**, zaštićenu uvalu Labuda. Naziv najvjerojatnije potječe od talijanske riječi *pallone* te je nastao zatvaranjem vokala /o/ u /u/ i sonorizacijom bezvučnoga /p/ u zvučno /b/.

Nad obalom su Velog Varoša Tomića stine, pod kojima je mandrač Matejuška s poznatim sumpornim vrelom **Pišker**, čiji naziv potječe od riječi *pisk*, zbiralište vode, te uočavamo promjenu, palatalizaciju konsonantske grupe /sk/ u /šk/ (Petrić, 1982., 13).

Stara crkva sv. Križa također se nazivala crkvom sv. Marije de **Moris** vel de rivo (među murvama ili na potoku), a nalazila se „blizu mirnih splitskih u zagrađu”, tj. blizu zapadnih gradskih zidina iz 14. st. koje su se pružale preko Obrova. Položaj crkve bio je približno po sredini današnjeg Prokurativa i uz potok koji je tekao od Lovreta preko položaja današnjeg kazališta u more. Naziv *moris* potječe od naziva biljke *Morus alba L.* i *Morus nigra L.*, tj. murve ili bijeloga i crnog dudu. Na položaju spomenute crkve zasigurno je bilo više murava, možda i drvored (Petrić, 1984., 92).

Lazaret je predio na jugoistočnom prostoru ispred Dioklecijanove palače, gdje su nekoć bili splitski lazareti. Ekonomski razvitak Splita dobio je jak poticaj upravo izgradnjom jednoga od tada najbolje organiziranih europskih lazareta. Potkraj 16. st. na prijedlog Danijela Rodrige i prema njegovu projektu podigla je mletačka vlada prostran lazaret, koji je prihvaćao i raskuživao robu što je stizala s Dalekoga istoka. Naziv od kojeg je nastala ova opća riječ kod nas i na Zapadu vuče podrijetlo od hebrejske sintagme *Elī ēzer*, „bog je pomoć“, dok je latinski oblik *Lazarus* i naš Lazar biblijsko ime.

Špalacijuni – predio od uvale Bačvice prema istoku sve donedavno zvao se Spalacijuni (Jelić-Bulić-Rutar, 1894., 44-45), što je vjerojatno relik od *Spalatum* iz rimskoga doba. Naziv prvi put nalazimo u Popisu nekih splitskih zemalja samostana sv. Petra u Selu 1090. godine, „...in *Spalazulo*“ (Novak, Skok, 1952.), potom 1341. „terram positam ad *Spalacantum*“.

Današnji Park pomoraca početkom stoljeća naziva se Bačvice, a poslije Katalinića brig, kojem je zapadno rat Bačvica, poslije Điga, a na istoku rat Konjić ili, kako ga težaci zovu, **Veli i Mali Samar**. Naziv Samar potječe od talijanskoga *somaro*, tj. latinskog *saumariu(m)*, što znači magarac, dok u hrvatskom riječ samar ima drukčije značenje, ali u istom je semantičkom polju te označuje drveno sedlo koje se stavlja na leđa tovarne životinje. Naziv metaforički označuje oblik stijena na rtu koje podsjećaju na magarca.

Po spomenutom brigu, naziv **Bačvice** dobila je istočna uvala te čitav predio koji se, u odnosu na područje koje je prije označivao, pomaknuo na istočniji predio. U 17. st. izgrađene su dvije izvangradske utvrde na dominantnim prilazima gradu: Gripe, koje su branile kopneni pristup sa sjevera i istoka, te Bačvice, koje su štatile jugoistočni pristup splitskoj luci jer je po svojim prirodnim oblicima taj rt činio najbolje prirodno zaštićen prostor od napada s kopna i mora. Od tvrđave Bačvice danas nema vidljiva traga te je prirodni teren rta Bačvice moguće predočiti jedino na temelju postojećeg stanja, starih crteža, makete u Museo storico navale u Veneciji te katastarskih planova iz 1675. i 1831. godine (Marasović, J., 2002., 487). Odluka o gradnji donesena je 1656. godine, u vrijeme Kandijskoga rata, kad se Split utvrdio po koncepciji generala Camilla Gonzage, pa je logično da se i tvrđava Bačvice projektirala kao i obrana grada. Shematski prikaz fortifikacije koji je izdao Pier Mortier 1704. godine pod nazivom N. Ouvrage (Novi radovi, slika, str. 494) jasno prikazuje te specifične tri linije obrane, tj. „pokriveni put“ (*strada coperta*), „polumjesec“ (*mezzaluna*) i „klijesta“ (*tenaglie*) (Marasović, 2002., 495/).

Nakon prestanka turske opasnosti tvrđava Bačvice gubi svoje značenje. Na planu iz 1774. g. koji je nacrtao Francesco Gironci na prostoru tvrđave nacrtano je groblje za pokapanje kužnih bolesnika, *Punta detta Boticele nel quale sito viene interrati li Decessi dal Contagio*. Katastarski plan iz 1831. g. prikazuje stanje već djelomično porušene tvrđave, a gradnjom željezničke pruge i usjeka 1877. porušen je velik dio ostatka tvrđave. Rt Bačvice danas više nije izolirana sredina nego je dio lukobrana, trajektne luke, željezničkog kolodvora, stambene jedinice Bačvice, širokog kupališta i rekreativnog pojasa.

Na Calergijevoj karti iz 1675. g. označena je tvrđava Bačvice kao F. di *Botisele*, a s njezine istočne strane današnja uvala Bačvice nazvana je *Spallacion*, a označena je i crkva sv. Marije (Marasović, 2002., 490). Crkva sv. Petra de *Buctis* spominje se na rtu Bačvice 1362. (Kaptolski arhiv Split, br. 63, list 6r.) i 1397. godine u reambulaciji dobara nadbiskupske menze. Prema dokumentu iz 1611., područje nosi hrvatski naziv *Bačvice*, a u tom području spominje se ponovno crkva sv. Petra de *Buctis*, okružena kamenom (Kaptolski arhiv Split, br. 198). Kečkemet navodi kako se godinama pogrešno pretpostavljalo da su Bačvice dobile ime po bačvama jer je tu bilo puno vinograda pa su se u uvali prale bačve uoči berbe (Kečkemet, SD, 6. siječnja 1986.). Međutim, na Katalinića brigu prije je postojala srednjovjekovna crkva sv. Marije *de Butis*, a od kasnolatinskoga naziva *Butis*, *butte* došao je talijanski naziv *Botticelle* i potom hrvatski *Bačvice*. Skok pak tvrdi da je to deminutivni toponim hrvatskoga podrijetla tvoren sufiksom -ica (Skok, 1952., 28-49).

Firule, predio između Bačvica i Trstenika nad obalom uz more, sa sjevera graniče sa širim područjem Poišana i Plakaluše, a naziv su dobile po biljci lat. *Ferula communis*, u nas znane kao firla, firula, fierla, koromačnica, velestika i nartek, od grčke riječi narteks. Firule se prvi put spominju 1167. g. u Kaptolskom kartularu u obliku *in Ferule* i *in Ferulis* (Katić, 1959.), poslije, 1397. godine, u dokumentu Reambulacija dobara nadbiskupske menze kao *forule* (Katić, 1956., 135-177) te u 15. st. kao *firulae*. Budući da hrvatski vokal /i/ odgovara naglašenom latinskom kratkom ili dugom /e/, nema sumnje da je grafija Forule pogrešna (Skok, 1952., 28). U predjelu Firula i po Splitskom polju ova je biljka danas iskorijenjena, ali česta je po južnim padinama Marjana. Nije slučajno u staroj toponimiji Splita izbor pao upravo na ovu biljku – njezina je praktična

primjena kao štapa, koplja, čepa, njezine suhe srčike kao užega za kresanje vatre iz kremena bila veoma bitna⁹. Sve ovo upućuje na to da su Firule kao toponim stare koliko i Split.

Kalafati i malo istočnije **Kalafatići** središnji su dio Firula. Ti nazivi sačuvani do danas upućuju na nekadašnju djelatnost brodogradnje na tom području. Naziv Kalafati naime potječe od talijanske riječi *calafato*, što opet dolazi od kasnogričkoga *kalaphátes* a znači brodograditelj.

Trstenik je predio uz istoimeni potok i uvalu, između Firula i Križina. Današnji naziv hrvatskoga je podrijetla, a dobio je ime po trstikama koje i danas rastu uz potok (nekada zvan Kraljevo vrilo, nad kojim se nalazio i kameni grb grada Splita). Međutim, Trstenik se prvi put spominje u oporuci splitskog priora Petra (8./9. ili 11. st.) u obliku „ad *Calamentum*”, zatim u Sumpetarskom kartularu 1090. g. kao *Calamitum*. U istom kartularu naveden je i njegov alternativni hrvatski naziv u Jesenicama, *in Tristenico* „*sclauonice dicitur Tirstenic, latine vero Calamet*”, dokazujući da je u ovom slučaju slavenski naziv zamijenio prethodno postojeći romanski. Predio se 1493. g. spominje kao *Tarstenich* te u Marulićevoj oporuci 1521. kao *Terstenich*. Iz tog toponima vidimo da su se već u 11. st. u Splitu lako prevodivi romanski toponimi izražavali hrvatski. Hrvatska je inačica nastala tvorbom pomoću sufiksa -ik, koji odgovara latinskom sufiksu -etum, a oba se dodaju nazivu bilja (Skok, 1952., 26).

Na zapadu uvale Radoševac (današnji Žnjan) nalazi se veći ostatak kamena samotvorca na brijegu u obliku bedema te odatle naziv **Antoniničevi miri**. Zanimarito ćemo hrvatski kognomen; riječ miri dolazi od talijanskoga *muro* odnosno latinskog *murum*, što znači zid, tj. u množini zidine, bedemi.

Pobuža ili pod bužom toponim je hrvatskoga podrijetla, međutim izvor riječi buža nalazimo u talijanskoj riječi *bugio*, što je jednina nastala od plurala riječi *bucio* u obliku *bugi* u dijalektima Južne Italije.

Žnjan je predio ispod Mertojaka i Pazdigrada, uz more. Ime predjela vrlo je staro, još iz antičkog vremena, kad su to područje naselili isluženi rimski vojnici¹⁰. Prvi put se spominje 1090. god. u popisu zemalja Sv. Pe-

⁹ Da je ovaj način dobivanja vatre jako star, svjedoče Eshilovi stihovi u kojima navodi da je Prometej ukrao bogovima vatru baš u firli i darovao je ljudima, a po Firulama su se stari opskrbljivali eškom iz firle za kresanje uvijek potrebne vatre.

¹⁰ Donedavno se u Splitskom polju, u mreži poljskih putova, mogla nazrijeti pravilna podjela zemljišta, rimska centurijacija.

tra kao *Zunano*, potom 1250. kao *Cunanum* (g. 1255. *Jumano?*), god. 1301. *Iugnano*, god. 1370. *Zgnano*, u popisu splitskih toponima u 15. st. kao *Gisgnano* ili *Zignano*. Njemu na zapadu nalazi se crkvice Gospe od Žnjana, upisana pod posebnim brojem u Calergijevoj karti pod nazivom „La Madonna di *Sgnan*”. Prema F. Buliću, ime Žnjan potječe od rimskog imena *Geminianum* (Bulić, 1894.), ali vjerojatnija je Skokova pretpostavka da je Žnjan predijalni toponim protumačen kao „*praedium Iunianum*”, tj. posjed Junianija, što je izvedenica nastala dodavanjem latinskog sufiksa -anus na rimsko ime *Iunius*. Nastao je tako da je latinsko nenaglašeno /u/ prešlo u poluglas i ispalo, a skupina /ni/ palatalizirala u /nj/¹¹. Zanimljivo je da su u Žnjanskoj uvali, premda je plitka i nebranjena od valova, nekada pristajale lađe. Naziv prirodnog spruda na istoku Žnjana, nastalog urušnim stijenama kamena samotvorca, *Porporela*, podsjeća na to pristanište. Naziv potječe od venecijanske riječi *porporella*, što znači lukobran.

Žnjan završava *Malom Lombardom*, pod kojom je izvor Rukavac, a odmah istočnije od potoka jest *Vela Lombarda*. Naziv Lombarda potječe od riječi *lumbard* (topovi), što je dijalektni, vojni izraz te je moguće da su ondje nekada bili postavljeni topovi za obranu od napada s mora. Međutim, povijesnih podataka o tom toponimu nema.

Spomenuti izvor Rukavac granica je Žnjana i predjela *Duilovo*, čiji se naziv ne može vezati sa sanktoremom ili uopće uz sakralno porijeklo (Sapunar, 1983., 38).

Slijedi *Kavalčići*, kao što je već rečeno, od talijanske riječi *cavallo* (konj), čime naziv metaforički bilježi oblik stijena na rtu, koje podsjećaju na konja.

Sirobuja se nekoć zvalo polje put Omiša, danas naseljeno područje. Naziv je potvrđen 1361. god. u mletačkoj grafiji „*terra de Sirobulga*” (Skok, 1952., 30), a Jireček donosi potvrde iz 1315. i 1343. godine iz splitskih notarskih knjiga u oblicima *ad Siroboie*, *Serobullia*, *Serobuglia* (Skok, 1952., 30). U Marulićevoj oporuci godine 1521. spominje se posjed „*terren in Sirobuglia*”. Skok navodi da toponim potječe od latinskog imena mirisave biljke *serpullum*, ali da ga ne smijemo stavljati među rimske zbog toga što

¹¹ Splitska pučka predaja, koja obično svemu nastoji naći značenje pa ako nema podataka, onda ih izmišlja postavljajući neutemeljene teorije, etimologiju toponima Žnjan pronalazi, sasvim pogrešno, u hrvatskom glagolu „žnjati” (Kečkemet, *Luka na Žnjanu*, SD, 12. siječnja 1986.).

pokazuje vokal /a/ > /o/ umetnut između konsonanata **-rp-** i jer pokazuje sonorizaciju bezvučnoga /p/ u zvučno /b/, baš kao u nazivu grada Velletri Serabullu. Izgovor konsonanta **l** kao **lj** te poslije **j** našli smo i u nazivima Pijate i Poljud (Skok, 1952., 30).

Romanski utjecaji obilježavaju i brojne toponime u predjelima središnjega dijela Splitskog poluotoka.

Lovret je predio sjeverno od predgrađa Dobri, do Skalica. Nekada se taj predio prostirao i na terenima sjeverno od kazališta, sve do područja iza Parka Emanuela Vidovića, tvoreći najplodnija splitska polja a zahvaljujući obilnim podzemnim vodama koje su vlažile zemlju (Kečkemet, SD, 20. siječnja 1986.). Naziv je nastao još u najranijem rimskom razdoblju, po lovorima, *Laurus nobilis* (ili kako ih u Splitu pogrešno nazivaju – javorima), koji su tu u davnini rasli, točnije od latinske riječi za lovornik, *Lauretum*. Prvi se put spominje u oporuci nadbiskupa Pavla 1020. g. kao *Lauretum* (CD I, 1967., 58) te poslije vrlo često u istom obliku. Današnji izgovor dokazuje da se latinski sufiks -etum izgovarao u splitskom govoru -et, premda u pravilu latinskom sufiksu -etum odgovara hrvatski sufiks -ik (laurentum > lovornik) /Skok, 1952., 26/.

Skalice su predio sjeverno od Lovreta, omeđen ulicama Zrinsko-frankopanskom i Ratne mornarice. Naziv je deminutivni hrvatski oblik nastao od latinske riječi *scala(m)*, tj. stepenica, što može značiti i stepenasta stijena, vjerojatno po nekim stepenastim stijenama koje su se nalazile na tom položaju. Naziv se prvi put spominje u oporuci splitskoga priora Petra (8./9. ili 11. st.) u obliku „ad *Scalle*”, potom 1338. god. kao „terra posita ad *Scalellas*” (Smičiklas, X, 433), tj. zemlja koja se nalazi kod Skalica, gdje je *Scalellas* deminutiv od *Scala*.

Table su mali predio između Skalica i Lovreta. One su također, zaci-jelo kao i Skalice, dobile naziv po pločastim stijenama koje su se nalazile na tom terenu kao i na susjednim Skalicama, jer *tabula(m)* latinski znači ploča, a nastao je tako što je postoničko /u/ ispalo. Danas se taj predio i ulica nazivaju u množini Table, kako se uvijek i nazivalo, međutim u Kečkemetovu članku (SD, 22. siječnja 1986.) nailazimo na podatak da se tih godina i za predio i za ulicu pogrešno upotrebljavao naziv u jednini, Tabla.

Sutrojica ili **Sutrojice** ime je predjela na sjeveru Splitskoga poluotoka, nastalog po predromaničkoj crkvi (kapeli) Sv. Trojstva ili Svete Trojice, sagrađenog prije više od tisuću godina na ostacima ranije antičke

građevine, rimske vile ili starokršćanske crkve¹². Naziv se prvi put pojavljuje u popisu zemalja benediktinskog samostana iz 1060./80. kao „terra sanctiae trinitatis”, a poslije kao *S. S. Trinità*. Kod ovog toponima nastalog u vremenu hrvatske dinastije, koji nije antičkoga, romanskog podrijetla, značajno je to što je latinski pridjev sanctus (*Sancta Trinitas*) u našem refleksu vezan s čisto hrvatskom riječi sut-Trojica.

Velika gradska predgrađa **Dobri** i **Manuš** ubicirana su i lingvistički obrađena u prvom dijelu rada te ih stoga izostavljamo iz geografskog niza.

Sukojišan je predio istočno od predjela Table, između Ličke i Sukojišanske ulice. Naziv je nastao od imena crkve sv. Kasijana, koja se nekada davno ondje nalazila. Sv. Kasijan (*Sanctus Cassianus*) jednako je slavjen i od Istoka i od Zapada (Akvileja) pa se ne može reći kojim je putem došao k nama. Arheološka istraživanja još nisu ubicirala položaj te crkve koja se spominje već 1090. god. kao „vinea (ager) ad *S. Casiano*” u oporuci samostana sv. Petra u Selu. Godine 1251. nalazimo „ad *S. Casianum* prope amendulas”, a 1338. „post *S. Casianum* penes Spalatum”. Kasijan je latinski kognomen nastao od pridjeva *Cassianus*, tvorenog dodavanjem sufiksa -anus osobnom imenu *Cassius*, a toponim Sukojišan nastao je, kako je već utvrđeno (Putanec, 1964., 137-176), spajanjem dalmatoromanskoga pridjeva sanctus u obliku prefiksa sut- s Kasijan te metatezom **-šij-** u **-jiš-** u Sukojišan.

Poišan je istočni predio grada, sjeverno od Bačvica. U oporuci splitskog nadbiskupa Pavla 1020. god. zapisan je najstariji oblik, *Panisano*, što je, ako se ova grafija usporedi s današnjom, bez sumnje pogreška – umjesto *Pansiano* (Skok, 1952., 23). Crkva sv. Marije „de *Pansanio*” spominje se prvi put još 1260. g. u oporuci Splićanke Tihe, udovice Mihe Stoše, a zatim poslije pod istim imenom od kojeg je nastao naziv Poišan. *Pansiano* je toponim predijalnog podrijetla izveden pomoću pridjevskog sufiksa -ianus od latinskog kognomena *Pansa* (Skok, 1952., 23), koji je u našim krajevima dobro poznat po keramičkoj produkciji (opeke, crepovi itd.) potpisivanoj s Pansiana (Novak, 1978., 874). Predio Poišana zvao se i Gospinica, upravo po crkvi sv. Marije, tj. Gospinoj crkvi (Kečkemet, *SD*, 8. siječnja 1986.). U promjeni iz *Pansiano* u *Poišan* uočavamo palatalizaciju skupine /sj/ u /š/.

¹² Predromanička crkva Sv. Trojstva najbolje je sačuvana građevina ranoga srednjeg vijeka u Splitu iz vremena hrvatske narodne dinastije i najkarakterističniji predstavnik specifične tipološke gradnje predromaničkog graditeljstva u Dalmaciji, zanimljiva šesteroliznog tlocrta. (Marasović, Oreb, 1976./77., str. 8).

Bol je naziv gradskog predjela jugoistočno od Sukojišana, koji na istoku graniči s Kmanom i Plokitama. Naziv dolazi od latinske riječi *vallum*, što znači nasip, opkop. Kečkemet (*SD*, 11. siječnja 1986.) piše kako Skok pretpostavlja da su tu u starom vijeku bili obrambeni nasipi Dioklecijanove palače, ali to je područje predaleko od same Palače pa je vjerojatnije da su služili za obranu pristupa Palači sa sjevera i ceste iz Salone. Međutim, gledajući katastarsku kartu iz 1835. godine, nalazimo vjerojatnije objašnjenje zagonetke imena Bol. Na karti je ucrtan jarak označen kao *FossoBoll*, koji je od današnjeg lokaliteta Bola tekao do današnjeg parkirališta na dnu Vukovarske ulice, a kojim je zacijelo otjecala kišnica (Kečkemet, *SD*, 11. siječnja 1986.).

Naziv prvi put nalazimo 1030. god. u oporuci nadbiskupa Pavla kao „terra de *Bello*”, potom 1096. kao predio vinograda „vinea a *Ballo*”, god. 1119. taj se predio zove predio *Abal*, god. 1192. „a *Ballo* terra” te u Marulićevoj oporuci 1501. „terra ad *Bol*”. Varijanta *Abal* u splitskom romanskom govoru nastala je pogrešnim spajanjem prijedloga i imenice, a + *Ballo*, od koje je poslije nastalo Bol. Od latinske riječi *vallum* do krajnje varijante Bol uočavamo sljedeće promjene: postoničko /u/ otvara se u /o/, betacizam gdje inicijalno /v/ prelazi u /b/ te promjenu toničkog vokala /a/ u /o/. Skok međutim zbog prve grafijske varijante *Bello* također navodi mogućnost da se u toponimu skriva romanski pridjev *bellus* (lijep) ili čak hrvatski pridjevski toponim srednjeg roda Bijelo (Skok, 1952., 31).

Plokite su danas predio između Bola, Kmana i Sućidra, a nekadašnji se istoimeni predio u prošlosti nalazio nešto zapadnije (Kečkemet, *SD*, 17. siječnja 1986.). Naziv *Plokite*, apelativ za kamenito zemljište (*ager lapidosus*), latinska je izvedenica tvorena pomoću sufiksa -atus od grčke riječi *ploka* ili romanske *placca*, okrugli kamen, što bi značilo da je na tom terenu bilo takva okruglog kamenja. Toponim se 1191. god. čita bez sufiksa, „incipiente vero a *placca*” (Skok, 1952., 30). Prema Skoku, naziv *Plokite* razvio se iz *placcatas* promjenom naglašenog vokala /a/ u /i/, isto kao što se Split razvio iz latinskoga lokativa Spaleti. Ta promjena dakle znakovita je pojava splitskoga romanskog govora (Skok, 1952., 30).

Od riječi *placca* nastao je i stari urbani pojam *plokata*, koji je označivao popločeni prostor između kuća u gradu primorskoga tipa, a koji se očuvao do danas u obliku *poljana* u nazivima Cankarova poljana, Carrarina poljana, Poljana kneza Trpimira, Poljana kraljice Jelene, Poljana

Stjepana Cosmija, Poljana Grgura Ninskog, Klaićeva poljana te nekadašnja Poljana kralja Tomislava. SPLICANI su donedavna plokutama ili pločatama nazivali pločnike, ono što je popločeno, a jedan predio sjeverno od Firula naziva se Plakaluša te je moguće da je toponim istoga podrijetla.

Predio **Kman** danas se nalazi sjeverno od Plokita, iako su se neka- da polja, vinogradi i maslinici Kmana prostirali istočno od Plokita. Ime potječe još iz rimskog doba, kad su ta polja bila posjedi stanovnika antičke Salone, a poslije doseljenika (Kečkemet, *SD*, 17. siječnja 1986.). Predio se prvi put spominje 1119. god. kao „ad caput de *Cumano*”, a 1362. kao „ad *Cumanum*”, što je izvedenica tvorena pomoću sufiksa -anus i najvjerojatnije rimskog kognomena Geminianum; dakle to je bio posjed nekoga Geminianusa (Marasović, Oreb, 1976./77., 96). Toponim je upotrebljavan i u varijanti *Akman*, koja je nastala pogrešnim rastavljanjem prijedloga i imenice „a Kman”, tj. „pod Kmanom” (Skok, 1952., 26). Od glasovnih promjena, uočljivo je samo ispadanje protoničkog vokala /u/.

Sučidar je predio koji se proteže poviše Bola, a jugoistočno od Kmana. Sv. Izidor (*Sanctus Isidorus*) bio je titular tamošnje ranosrednjovjekovne crkve po kojoj ta danas relativno velika gradska četvrt nosi ime Sučidar. Naziv se spominje već u ranom srednjem vijeku kao „vinea a *sancto Ysydoro*” (Marasović-Alujević, 2008.). U jednom dokumentu iz 1257. nalazimo naziv crkve u obliku *s. Sider* (*Codex Diplomaticus*, V) te u jednoj ispravi iz 1267. stoji „terra santi *Scideri*” (Smičiklas, CD, V), što je dokaz više za tumačenje toponima kako ga predlaže Putanec (1963., 160, bilj. 35), sut + Sidar = Sucidar, s prijelazom c u ć, a ne sut + jidar (umjesto jizdar), kako to predlaže Skok (Skok, 1952., 36).

Lokve su predio južno od Plokita. Deminutivni toponim „ad *Laculos*” (od *lacus* sa značenjem *lokva*) nalazimo godine 1260. (Skok, 1952., 32), a u hrvatskom prijevodu „*Laculos, sive ad Loque*” god. 1397. potvrđuje ga Farlati (III, 343). Ovaj je toponim jedan od primjera lako prevodivih splitskih toponima romanskoga porijekla u hrvatskom prijevodu.

Lovrinac je uzvisina na istočnoj strani grada, na kojoj je i današnje gradsko groblje. Nekoć je označivao predio istočno od Mertojaka i sjeverno od Žnjana, ali samo na prostoru južno od današnje ceste. Danas se pak odnosi i na predio sjeverno od ceste što ga zauzima gradsko groblje, na taj način potisnuvši stari naziv Trišćenica. I taj naziv Skok smatra toponimom ranoga romanskog podrijetla, od riječi trijes (grom). Pri tome navodi da se

u jednoj ispravi s kraja 14. st. taj predio latinski naziva *ad petram tonatam*, a hrvatski prijevod u genitivu glasi „u trišljenoga kamika” ili kamena (Skok, 1952., 34). Lovrinac je toponim novijega sanktoremskog podrijetla i najznačajniji kršćanski toponim, a potječe od svetačkog imena *Laurentis*, po ranosrednjovjekovnoj crkvi sv. Lovre u Pazdigradu (*Sanctus Laurentius Paganus*) ili *in Paganesimo*.

Pazdigrad je predio poviše Žnjana. Tim se nazivom označivala kape-la sv. Lovre od Pazdigrada (*in Paganesimo*), tj. u poganskom kraju. Prvi se put spominje 1250. god. kao *S. Laurentius Paganus* (Smičiklas, *CD*, IV), od čega je vjerojatno stvorena starohrvatska riječ Pazdigrad (Marasović, Oreb, 1976./77., 98). Skok navodi da naziv upućuje na „smrdljivi grad”, otvarajući dilemu radi li se o rimskom ili slavenskom poganstvu. Budući da je u vrijeme doseljenja Slavena kršćanstvo već postojalo na ovim prostorima, zaključuje kako je vjerojatnija pretpostavka o slavenskom poganstvu, čemu u prilog svjedoči i naziv brda *Perun* u Poljicima, po istoimenom poganskom bogu (Skok, 1952., 37).

Između Dragovoda i Kile na istoku, a sjeverno od Sv. Lovre na Pazdigradu (*S. Laurentis Paganus*) nalazi se zemljište **Brboran**. Naziv se prvi put spominje u oporuci splitskoga priora Petra kao „pastina in *Barbarana*”, a u Reambulaciji iz 1397. spominje se u obliku Barbarano, kao izvedenica tvorena pomoću sufiksa *-anus* i rimskog kognomena *Barbarus* (Skok, 1952., 25).

Mertojak je predio položen južno od Visoke i prostire se do Radoševca. Naziv je dobio po biljci mrti ili mrči, a posuđen je iz latinskoga, od riječi *murtus* (*myrtus communis*). Ona je pak derivirala iz grčkog jezika od riječi *mirtos*, nekada simbola ljubavi i mudrosti (Petrić, 1984., 91). Prvi se put spominje 1255. god., „ad *Mertevlach*” te se tijekom povijesti često spominje u sličnom obliku. Na prvoj katastarskoj karti Splita i okolice, god. 1830. ubilježen je kao Mertojak, ali splitski su ga težaci nazivali i Mrtojak. U svim varijantama toponima Mertojak, pa tako i u varijantama iz Marulićeve oporuke Mrtoljak ili Mrto(vl)jak, nalazimo hrvatski sufiks *-jak*, koji je rijedak u splitskoj toponomastici, te čestu zamjenu latinskoga l hrvatskim palatalnim **lj** i u splitskom govoru s **j** (Skok, 1952., 51).

Predio **Gušćera** spominje se već 1069. godine kad nadbiskup Lovro osniva ženski samostan sv. Benedikta, „terra, que prope monasterio est que dicitur ad *Gusternam*”. U reambulaciji dobara nadbiskupske menze 1397.

javlja se varijanta „in *Guschier*”. Predio je dobio naziv po bunaru, gustirni ili gustijerni koja se i danas ondje nalazi, a potječe od latinske imenice *cisterna*. Uočljive su promjene palatalizacija grupe /**kj**/ u /**ć**/ te jednačenje po mjestu tvorbe /**sć**/ u /**šč**/, a vokal /**e**/ umjesto /**i**/ (gustirna), kako je drugdje u Dalmaciji, značajka je splitskoga romanskog govora (Skok, 1952., 32).

Tipovi splitskih toponima

Iz izložene građe proizlaze različiti tipovi splitskih toponima s obzirom na značenje. Među brojnije spadaju sanktoremi, tj. nazivi nastali po naslovnici crkava. Na nekim mjestima ostavili su svoj trag, iako znatno rjeđe, i građani grada pa tu skupinu nazivamo antropotoponimima. Ponegdje su posebni topografski uvjeti odredili nazive, a ponegdje je pretežitu ulogu u oblikovanju imena mjesta imao biljni svijet, zbog kojeg valja izdvojiti fitotoponime kao posebnu skupinu. Napose se još razmatraju nazivi nastali po životinjskom svijetu (zootoponimi), po značajkama zemljišta i kamena (geotoponimi, petrotoponimi) i po vodama, znakovitim za pojedina područja Splitskog poluotoka (hidrotoponimi).

Sanktoremski toponimi

Doselivši se u 7. stoljeću, Slaveni su zatekli već kristijaniziranu Dalmaciju, ponajviše u gradovima. Zato je i razumljivo da najveći broj toponima potječe od imena titulara ili svetaca koji su obično u vezi s nekom crkvom ili kapelom, samostanom ili župom koja je na tim područjima imala svoju građevinu, posjed ili neko sakralno obilježje.

Na splitskom je području razvijena romanska toponomastika kršćanskoga podrijetla koju karakteriziraju složenice od lat. prijevoda *sanctus* u hrvatskom obliku *sut* i od svetačkog antroponima. U sanktoremske toponime romanskoga podrijetla tvorene na takav način ubrajamo toponime *Supaval*, *Sustipan*, *Sutrojica*, *Sukojišan* i *Sučidar*. S počecima kršćanstva u Saloni povezan je i lik prvoga biskupa i mučenika, sv. Dujma, koji će poslije postati svetac zaštitnik grada Splita te će od njegova imena nastati toponimi *Dujmovica* i *Dujmovača*. Ostali su sanktoremski toponimi *Šantine stine*, *Telegrin*, *punta Sv. Jure*, *Bene*, *Kašjuni*, *Lovrinac* te *Smiljovača* (Marasović-Alujević, 2003.).

Antropotoponimi

Antropotoponim je svaki toponim kojemu je ime nadjenuto po imenu čovjeka, bilo ono motivirano osobnim imenom (i hipokoristikom), nadimkom ili prezimenom. Uz brojne predjele nazvane po slavenskim i hrvatskim imenima, sačuvana su tri toponima kojima je podrijetlo u romanskom imenu. Prema Skoku, to su toponimi predijalnoga podrijetla *Marinianum*, *Pansianum* i *Iunianum*, koji su dali imena današnjem Marjanu, Pojišanu i Žnjanu, a izvedeni su iz rimskih *Marinianus* (*Marinus*), *Pansa* i *Iunius*. Naime, latinska je toponomastika upravo karakterizirana izvedenicama ovoga tipa koje se tvore pomoću pridjevskog sufiksa -anus, -ianus od rimskih gentilnih imena i kognomena (Skok, 1952., 20).

Ako se promotri geografska karta od rta Marjana na zapadu sve do istoka prema Stobreču, može se uočiti da se sva tri toponima odnose na relativno prostrana, insolirana i za zemljoradnju prikladna zemljišta koja se nalaze nedaleko od obale. Dakle, navedenim je osobama rimskoga doba vjerojatno pripadalo neko opsežnije zemljište na kojem su one imale svoje gospodarske posjede pa su se odatle tradirali današnji toponimi.

Antropotoponimi su također i Brboran, nastao vjerojatno od kognomena Barbarus, Kman od Cumanu te Lora, nastala od imena nekog Calbarole, premda Skok navodi drukčiju, prethodno spomenutu, etimologiju toga toponima.

Geotoponimi

Težaci su obrađujući Splitsko polje ili ribari ploveći uz obalu nazivali čestice po osobitostima terena pa bi tako neko prirodno obilježje dobivalo funkciju imena obilježavanja, tj. toponima. Splitski je poluotok geološki sastavljen od tupine i vapnenca. U tupini su tanji i deblji slojevi vapnenca (stari ga nazivaju kamen samotvorac), koji uvijek u slojevima prati i nagib tla. Ostaci baš ovog samotvorca najčešće su stvarali oblike na obali, a ti oblici često su uvjetovali i nazive. U Splitskom su polju pak čestice dobivale imena po zanimljivom i uočljivom bilju na tom području, formacijama stijena i vrsti kamenja ili vlažnosti terena.

Fitotoponimi

Došavši na ove prostore, u drugo podneblje, Slaveni su ovdje zatekli autohtono bilje; oni od starosjedilaca Romana posuđuju nazivlje, kojemu s vremenom daju svoje slavensko i hrvatsko jezično obilježje. O ovim starim nazivima svjedoče nam i fitonimi sačuvani u starim baštinjenim toponimima. Na području Splitskoga poluotoka fitotoponimi romanskoga podrijetla jesu – prema starijem tumačenju – *Split* i *Spalacijuni*, nastali po brnistri, lat. *Genista horrida*, ili njoj slična *Genista acanthoclada*, *Mertojak* po mrti ili mirti, lat. *Myrtus communis*, *Sustipan pod Borima* po borovima, lat. *Pino* te *Pijat* od latinskog *pilatum*, što znači dlaka, pa bi prema tomu to bio teren obrastao šikarom i sitnom šumom.

Prema Skoku, jedna od karakteristika latinske toponomastike jesu izvedenice pomoću sufiksa -etum, koji odgovara hrvatskome -ik. Oba sufiksa dodaju se osnovama koje označuju bilje (Skok, 1952., 26). Tako imamo *Spinut* ili *Spinutum* i *Dračevac* po drači, lat. *spina*, *spinetum*, točnije *Paliurus aculeatus*, *Lovret* ili *Lauretum* po lovoru, lat. *Laurus nobilis* te *Trstenik* po trstici, lat. *Arundo donax*, iako mu je prvotni romanski naziv bio *Calamentum*.

Zootoponimi

Toponimski likovi motivirani životinjom pronađeni su samo na obalnom području, i to u obliku imenica *Rt Kavale*, *Kaval Ježinac*, *Podujin kaval*, *Kavalčić*, *Veli* i *Mali Samar*, sve u značenju konj, tj. samar od magarca. Također je zanimljivo da su svi romanski zootoponimi pronađeni na području Splitskoga poluotoka vezani isključivo uz jednu životinju – konja, tj. magarca, u ono doba najvjernijeg pratitelja svakog težaka.

Petrotoponimi

Petrotoponimi su toponimi kojima je kamen ili kamenolom bio pokretačem u nastanku imena. To su *Petrada* po kamenolomu, *Skalice* po stepenastim stijinama, *Plokite* i vjerojatno *Plakaluša* po okruglom kamenju i *Table*, također po kamenim pločama.

Hidrotoponimi

Nekoliko splitskih toponima povezano je izravnim ili neizravnim putem s vodom ili sa značajkama vezanim uz vodu. To su *Poljud* po močvarnom, blatnjavom terenu, *Pozzobon* ili Dobri, Dobra voda, Dobri bunar po bunaru pitke vode, *Guščera* također po bunaru, *Lokve* po području s vjerojatno mnogo izvora vode i lokava te *Pišker*a po zbiralištu vode.

Zaključak

Istraživanjem su obuhvaćeni oni splitski onomastički leksemi kojima su u strukturi znaka prepoznatljivi romanski jezični elementi kao posljedica višestoljetnih dodira hrvatskoga jezika, tj. splitskog idioma, s romanskim idiomima.

Analiza splitske etničke, socijalne i kulturne prošlosti pokazala je da su promjene u etničkoj strukturi splitskoga stanovništva od srednjeg vijeka do danas promijenile i odnos romanskih i slavenskih jezičnih elemenata.

Leksemi su opisani onako kako su se javljali na cijeloj vremenskoj okomici od njihove prve pojave u pisanim dokumentima pa sve do danas. Za svaki toponim dane su sve varijante grafijske prezentacije pronađene u pisanim izvorima, promjene na morfološkoj i fonološkoj razini te etimologija samoga naziva. Pri analizi glasovnih promjena posebna pozornost stavljena je na pojave koje odgovaraju splitskom čakavskom govoru, npr. latinsko **I** zamijenjeno je hrvatskim palatalnim **lj**, čemu u splitskom govoru odgovara **j**; latinski sufiks **-etum** odgovarao se u splitskom govoru **-et**, premda u pravilu latinskom sufiksu **-etum** odgovara hrvatski **-ik**; promjena naglašenoga vokala **/a/** u **/i/**, tako se i Split razvio iz latinskoga lokativa Spaleti, te vokal **/e/** umjesto **/i/** – gustirna drugdje u Dalmaciji.

Literatura

1. Bužančić, R. (2003.), Quelques csantiers de construction du VII siecle aux environs de Salone, apres la chute de la ville. *Hortus artium Mediiævi* 9, Zagreb, str. 173-185.
2. Jelaska, J. (2001.), Varoš Dobri u Splitu. *Grada i prilozii za povijest Dalmacije* 17, Split.
3. Jelić, L. – Bulić, F. – Rutar, S. (1894.), *Vođa po Spljetu i Solinu*, Zadar: Tiskara S. Artala.
4. Katić, L. (1956.), Reambulacija dobara Splitskog nadbiskupa 1937. *SHP III/5*, str. 135-177.
5. Katić, L. (1959.), Iz knjige oporuka splitskog kaptola. *Starine JAZU* 49.
6. Kečkemet, D. (6. siječnja 1986.), Bačvice nisu – bačve. *Splitski predjeli* 2, SD.
7. Kečkemet, D., (8. siječnja 1986.), Poišan posjed Rimljana. *Splitski predjeli* 4, SD.
8. Kečkemet, D. (11. siječnja 1986.), U jarku – Bol, nasip, opkop..., *Splitski predjeli* 7, SD.
9. Kečkemet, D. (12. siječnja 1986.), Luka na Žnjanu. *Splitski predjeli* 8, SD.
10. Kečkemet, D. (17. siječnja 1986.), Od kamena Plokite, od polja – Kman. *Splitski predjeli* 12, SD.
11. Kečkemet, D. (20. siječnja 1986.), Kasino u Lovretu. *Splitski predjeli* 14, SD.
12. Kečkemet, D. (22. siječnja 1986.), Skalice na stepenicama. *Splitski predjeli* 16, SD.
13. Kečkemet, D. (27. siječnja 1986.), Šetalište – Duje. *Splitski predjeli* 21, SD.
14. Kečkemet, D. (1. veljače 1986.), „U Mrljan su drače...”. *Splitski predjeli* 25, SD.
15. Kečkemet, D. (3. veljače 1986.), Težački Veli varoš. *Splitski predjeli* 26, SD.
16. Kečkemet, D. (1994.), *Splitsko groblje Sustipan*, Split: Logos.
17. Kečkemet, D. (1995.?), *Split sa starih razglednica*, Pula: Harta.
18. Klaić, N. (1967.), *Historia Salonitana maior*. SANU, Pos. izd., knj. CCCIX, Od društvenih nauka, knj. 55, Beograd.

19. Marasović, J. – Marasović, K. – Marčić, V. – Perojević, S. (2002.), Prostorni razvoj rta Bačvice u Splitu, u: *Zbornik Tomislava Marasovića*, Sveučilište u Splitu, Split: Muzej HAS, str. 484-507.
20. Marasović, T. (1994.), *Graditeljstvo starohrvatskog doba u Dalmaciji*, Split: Književni krug.
21. Marasović, T. (1997.), *Split, 1700 godina razvitka*, Zagreb: Buvina.
22. Marasović, J. – Marasović, T. – Marasović, M. (1996.), *Crkva sv. Jurja u Splitu*, Split: Muzej HAS.
23. Marasović, T. – Marasović-Alujević, M. (2008.), Sućidar u Splitu – arheološka i onomastička istraživanja. *Prilozi povijesti umjetnosti Dalmacije* (u tisku).
24. Marasović, T. – Oreb, F. (1976./77.), Obrada graditeljskog nasljeđa u okviru projekta „Splitski poluotok”. *Godišnjak zaštite spomenika kulture hrvatske 1976/7*, br. 2-3, Zagreb.
25. Marasović, T. – Vrsalović, D. (1971.), Srednjovjekovna opatija na Sustipanu u Splitu, Arheološka istraživanja. *VAHD LXV-LXVII/1963.-1965.*, str. 175-208.
26. Marasović-Alujević, M. (1987.), Sanktoremski toponimi na području srednjovjekovnog Splita. *II Zbornik šeste onomastičke konferencije Beograd*, Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, str. 233-245.
27. Marasović-Alujević M. (2003.), *Hagioforna imena u sednjovjekovnom Splitu i okolici*, Split: Književni krug.
28. Marasović-Alujević, M. (2006.), Terminologia militare italiana nella Spalato dell'epoca Veneziana. *II Atti del Congresso dell'A.I.P.I.*, Firenze, str. 555-561.
29. Marasović-Alujević, M. (2008.), Quod slavice dicitur. Adriatico/Jadran, *Rivista di cultura tra le due sponde* 3 (u tisku).
30. Marasović-Alujević, M. – Marasović, T. (2005.), Srednjovjekovni predio Bene u Splitu – arheološka i onomastička istraživanja. *SHP III/32*, str. 149-163
31. Marasović-Alujević, M. – Vuković, S. (2008.), Zaboravljeni toponimi u povijesnoj jezgri grada Splita. *II. Radovi Filozofskoga fakulteta u Splitu*.
32. Muljačić, S. (1958.), Kronološki pregled izgradnje Splita u XIX i XX stoljeću, u: *Zbornik DiT-a*, Split: Društvo inženjera i tehničara.

33. Novak, G. (1924.-25.), Analiza razvoda zemalja manastira sv. Benedikta u Splitu. *VAHD XLVII*.
34. Novak, G. (1978.), *Povijest Splita 1, 2, 3, 4*, Split: Čakavski sabor.
35. Novak, V. – Skok, P. (1952.), *Supetarski kartular*. JAZU, knj. 43, Zagreb.
36. Pera, M. (1979.), Prilog problemu naziva grada Splita. *KB* 9-10, str. 25-45.
37. Petrić, P. (1982.), Topografski nazivi obala splitskog poluotoka. *KB* 13, str. 9-17.
38. Petrić, P. (1983.), Lučac u vizitacijama nadbiskupa Cosmija. *KB* 14, str. 60-63.
39. Petrić, P. (1984.), Fitonimi u toponimiji Splita. *KB* 15, str. 87-96.
40. Petrić, P. (1987.), Topografske bilješke splitskog polja. *KB* 17, str.135-143.
41. Petrić, P. (1989.), Sakralna topografija u staroj gradskoj jezgri. *KB* 19, str. 272-288.
42. Petrić, P. (1995.), Splitski toponimi. *KB*, UDK 801-54, Split.
43. Petrić, P. (8. svibnja 2003.), Tragom Marjanske topografije – uz 100 godina društva Marjan u Splitu, *SD*.
44. Putanec, V. (1963.), Refleksi starodalmatskoromanskog pridjeva Sanctus u onomastici obalne Hrvatske. *Slovo* 13, Zagreb.
45. Rismondo, V. (1965.), *Registar notara Nikole iz Augubija*.
46. Rismondo, V. (1977.), Iz knjiga splitskih srednjovjekovnih notara. *Građa i prilozi za povijest Dalmacije* 9, Split, str. 216–217.
47. Rossi, P. (1989.), *Marjan*, Split: Logos.
48. Sapunar, A. (1983.), Topnimi Splita sakralnog porijekla. *KB* 14.
49. Skok, P. (1952.), Postanak Splita. *Anali Historijskog Instituta JAZU u Dubrovniku*, Dubrovnik, str. 19-62.
50. *Statuta et leges civitatis Spaleti* (1878.), Zagreb: ed, Hanel.
51. Toma Arhidakon (2003.), *Historia Salonitana*, Split: Književni krug.

Kratice:

- CD – *Codex Diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, I-XVIII, Zagreb 1904.-1990.*
- KB – *Kulturna baština*, Split: Društvo prijatelja kulturne baštine u Splitu
- SD – *Slobodna Dalmacija*, Split
- SHP – *Starohrvatska prosvjeta: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu*
- VAHD – *Vjesnik za arheologiju i historiju (povijest) dalmatinsku: Arheološki muzej Split*

UDC: 81'373.21(497.13 Split)“.../17“(091)

Original scientific article

Accepted: 22. 5. 2008.

Confirmed: 15. 6. 2008.

TOPONYMS OF ROMANCE ORIGIN IN SPLIT PENINSULA

A. KODRIĆ,

M. MARASOVIĆ-ALUJEVIĆ, Split

Šk. vjesn. 57 (2008.), 1-2

Summary: *The rich cultural property of the city of Split is a result of a long development of the biggest Dalmatian town, testified not only by monuments of architecture and art but also by other testimonies of cultural development such as the linguistic heritage. In the article, as a part of a comprehensive scientific project, the authors deal with the toponymy of Split and its urban area extended on its natural peninsula, analysing the toponyms of romance origin.*

The first part of the paper gives us a short review of the development in which the romance influence is considered through three main periods: the Antiquity, from the Greek colonization and roman urbanisation, the Middle Ages, when the Diocletian's palace had been transformed into a town which become an important Adriatic autonomous commune and the Modern Age when the romance influence penetrated through the four century long Venetian rule in Dalmatia.

In the second part of the article the toponyms of romance origin are analyzed in the topographic order from west to east, starting from the mount Marjan which tops the peninsula of Split at the west side, down to the river Žrnovnica.

In the third part, the types of toponyms are classified by their origin. Among them particularly numerous are those named after saints, then those derived from personal names, fitotoponyms and zootoponyms that reflect the riches of the plant and animal life on the peninsula of Split, as well as petronyms, resulting from the natural features of the area.

Key words: *toponyms, romance origin, Split peninsula, geographic overview, toponyms by their origin*